

MARGINALII LA O EXPERIENȚĂ DIDACTICĂ ÎN POLONIA

Alunița COFAN *

În urmă cu un an, am fost detașată la Universitatea “Adam Mickiewicz” din Poznań, vechi centru universitar din vestul Poloniei, ca lector de limba română în cadrul Institutului de Filologie Romanică, Secția de Limba și Literatura română. Deși aveam o experiență de câțiva ani în predarea limbii române studenților străini, veniți să studieze la Academia de Studii Economice din București, mi-am dat seama că această schimbare de profil însemna necesitatea abordării de noi metode și o deplasare ușoară a obiectivelor didactice. Am început prin a determina *motivația de învățare* a studenților polonezi înscriși la Secția de Filologie Română pentru a înțelege care sunt nevoile lor și, în același timp, ce își propun să realizeze. În acest punct, am avut unele surprize destul de plăcute și neașteptate, având în vedere schimbarea referinței spațio-culturale și propagarea limbii române transfrontalier.

Unii dintre studenți, cei de la filologia română, mi-au dat o *motivație idealistă*, care era cu atât mai surprinzătoare cu cât, în actualitatea noastră, este înlocuită preponderent de *justificări pragmatice*. Din partea acestora, era vorba de o *curiozitate cognitivă*, pentru că, spuneau ei, limba română este o raritate în Polonia, aproape nimeni nu o cunoaște; iar ei își doreau să fie cunoscători și specialiști într-un domeniu unic și restrâns. Era ca și cum un român și-ar dori să învețe ebraica, japoneza sau greaca veche din pură sete de cunoaștere, căci incidența imediată și practică în viața de toate zilele a unei astfel de specializări este aproape nulă. Șansele licențiaților polonezi în filologie română (după cinci ani de studii, împărțiți în trei cicluri) de a găsi o slujbă adecvată pregătirii lor, pe piața muncii din Polonia, sunt destul de mici și precare. Posibilitățile lor de a-și câștiga existența, în domeniu, se îndreaptă spre posturi de traducători pentru o editură sau revistă, traducători la o firmă mixtă româno-polonă, secretari la vreo ambasadă română din străinătate, funcționari la vreun institut cultural mixt și cadre didactice universitare (magisteri), pentru cei mai

buni, șefi de promoție. Un exemplu concludent este actualul director al Institutului Cultural Polonez din București, d-l Roland Chojnacki, care este un fost absolvent al secției sus-menționate din Poznań. Nu mi-a venit, însă, să cred, când la aceeași întrebare din partea mea (“De ce vreți să învățați româna?”), studenții polonezi care *frecventau lectoratul* de limba română din Poznań (destinat studenților polonezi nefilologi, care vin de la alte facultăți și studiază, deci, facultativ româna) mi-au dat un răspuns și mai uimitor, care denota un interes frizând pasiunea pentru spațiul cultural carpato-danubiano-pontic. Desigur că acest al doilea răspuns mi-a flatat foarte tare orgoliul național și, ca orice enunț flatant, era puțin suspect. A fost totodată legat și de faptul că interlocutorul meu este student în anii terminali la Științe Politice și pregătește o teză de licență în care, parțial, va analiza ideile gânditorului Mircea Eliade. După părerea lui (adusă la cunoștința mea, chiar de la început, când nu ne cunoșteam deloc), *România este singura țară din spațiul balcanic care reprezintă o adevărată forță (potențial economic, natural și intelectual) pentru situația instabilă din această vitregită regiune europeană*. Am rămas, firește, puțin stupefiată în fața unei asemenea afirmații, cu atât mai mult cu cât, dacă aș fi auzit-o din altă parte, aș fi încadrat-o fără dubii într-un text propagandistic filo-român. Sigur că aceste *motivații* țin și de natura studenților filologi, *firi mai visătoare*, aspirând la o altă realitate de dincolo de “ofertele” imediatului, spre deosebire de studenții economiști (cu care avusesem de-a face înainte), mai pragmatici, care se adaptează realității înconjurătoare mai ușor. Dar, cum spune undeva un mare scriitor german, H. Hesse, fără visătorii și fanștii care-și doresc și urmăresc o realitate imaginară, cea în care trăim nu s-ar modifica și ameliora vreodată...

Colegii mei vor fi de acord că în fața unor asemenea pasionați, a-ți face meseria de profesor este o adevărată plăcere.

Cum sarcinile care mi-au revenit la această instituție,

* *Lector drd., catedra de Limbi Romanice și Comunicare în Afaceri, Academia de Studii Economice București*

în cursul anului universitar 2001-2002, au fost de a ține cursuri și seminarii practice de limba română și de stilistică (dezvoltarea competenței scrise, redactări de texte în diferite stiluri: administrativ, juridic, literar), următorul pas pe care a trebuit să-l fac s-a concentrat pe stabilirea *nivelului de pregătire*, printr-o *testare inițială*, și determinarea *dificultăților* întâmpinate în învățarea românei. Pentru mine, cunoscătoare și vorbitoare de limbi romanice (franceza, spaniola) a fost destul de greu să înțeleg greutățile insurmontabile pe care le aveau studenții mei polonezi în folosirea *categoriei determinării* (articolul hotărât, nehotărât și posesiv-genitiv). Perplexitatea mea era sporită și de faptul că studenții polonezi, înscriși la filologie română, sunt obligați, prin planul lor de școlarizare, să cunoască o altă limbă romanică, recte franceza, cu care, în privința categoriei determinării, româna are mari asemănări. În ciuda explicațiilor clare și a enunțării regulilor de folosire a categoriei determinării, amplificate abundant de exemplificări, studenții polonezi nu au reușit să se descurce onorabil decât la exerciții punctuale, atunci când, în enunțul exercițiilor, apare explicit cerința de a face, de pildă, diferența de uz între articolul hotărât, enclitic, și cel nehotărât, proclitic. În momentul în care au fost puși să se exprime într-o compoziție, pe o temă dată, greșelile au curs cu duimul, iar confuziile au creat efecte ilare, ca să nu mai vorbesc de non-sensurile ce se pot strecura în urma acestor confuzii. Desigur că, pentru nativii de limbă slavă, este destul de greu de asimilat o noțiune gramaticală absentă din limba lor, de aceea, singura soluție mi se pare repetiția (orală și scrisă) îndelungată și consecventă. Fără a dori să fac nici o critică la adresa colegilor mei din Poznań, remarcabili profesioniști ai învățământului superior, vă pot mărturisi că și ei făceau greu distincția între articolul hotărât și nehotărât (după ani de experiență și contacte directe cu vorbitori din România) și, implicit, greșeli de exprimare.

Continuând lista dificultăților întâmpinate în învățarea românei, am mai descoperit câteva: înlocuirea conjunctivului românesc cu infinitivul (sub influența francezei unde acest lucru este frecvent și în spiritul limbii), chiar și în contexte în care nu mergea deloc (lucru explicabil prin faptul că li se pare dificilă reținerea alternanțelor vocalice care au loc la persoana a III-a a conjunctivului românesc, unde greșesc frecvent); introducerea abuzivă a gerunziilor, în locul subordonatelor atributive - de pildă; confuzii lexicale, bazate pe ușoare asemănări fonetice între română și franceză (am întâlnit, de exemplu, și aici colegii mei de la franceză pot jubila, fraze de genul: “Profesorul a ajutat” că data examenului va fi stabilită ulterior” în

loc de “a adăugat”); o topică nefirească pentru adverbe și locuțiuni adverbiale (“M-am demult gândit la propunerea ta” sau “Foarte am apreciat gustarea”); utilizări contextuale greșite a dubletelor lexicale “comunicare/ comunicație”, “alienare/ alienație” (aici, desigur, pretențiile nu pot fi prea mari, cât timp și vorbitorii nativi de limba română fac confuzii); încurcături la modele de conjugare a verbelor din grupa I (-a), unde adesea cele cu sufix verbal în “-ez” sunt “conjugate” conform celui alt model în “-ø” (la pers. I-a sg.) sau invers (d. ex.: “a aspira” - “aspirez”; “a aborda” - “abord”); utilizarea neadecvată a prepozițiilor “în”, “pe”, “la”, “spre”; probleme cu reluarea pronumelui personal COD și COI.

Acesta a fost platforma de pornire pentru munca mea de acolo. *Obiectivul prioritar* a fost *reducerea sau eliminarea acestui tip de greșeli* sau, în orice caz, îmbunătățirea exprimării orale și scrise, prin diferite metode (deja prea bine cunoscute ca să insist descriptiv asupra lor) adaptate nivelului de pregătire și necesităților lor. Din lista de dificultăți enumerată mai sus s-ar putea trage câteva concluzii asupra *obiectivelor specifice* ce intervin în predarea românei transfrontalier, vorbitorilor non-nativi, față de predarea românei nativilor. Greutățile provin, în acest caz, și din natura diferită (morfologică, sintactică, chiar lexicală) a celor două limbi de origini diferite, latină și slavă. Ceea ce pentru nativii de limba română este mult mai simplu, de la sine înțeles, pentru studenții slavi este de trei ori mai dificil. Sensibilizarea lor asupra chestiunilor de natură lingvistică pentru care ei nu au echivalent în propria lor limbă este anevoioasă, iar rata de succes îndoielnică. Dovadă că nici chiar profesorii lor nu eliminaseră cu totul acest tip de greșeli.

După o anumită perioadă de tatonări, m-am gândit că studenților polonezi filologi le pot oferi o *supramotivație* prin crearea unei reviste a lor, un fel de “tribună oficială” a exprimării publice, în scris, a preocupărilor lor din domeniul limbii și literaturii române. Având în față această responsabilizare suplimentară privitoare la corectitudinea exprimării în scris, speram că vor fi mai atenți și mai grijulii cu regulile învățate și răs învățate ale limbii române. Pe lângă aceasta, sarcina lor de a se exprima periodic în scris, m-ar fi ajutat în atingerea *obiectivului propus*, care însemna *păstrarea unui contact cât mai larg și mai frecvent* (în afara orelor de curs și seminarii) cu limba română. Ca să nu mai vorbim despre faptul că, pentru majoritatea studenților filologi (polonezi sau nu), “a scrie” este de multe ori de un interes pasional, intim, profund. Dacă, în unele cazuri, prezența la cursuri și seminarii este resimțită ca o obligație oneroasă, scrisul este o plăcere organică, un vis secret,

pe care am mizat și eu în atingerea scopului. S-a dovedit că intuiseam corect, căci rezultatul, revista studenților polonezi la filologia română de la Universitatea “Adam Mickiewicz”, “*HARAP-ALB*”, constă în cele două numere deja “tipărite”. Pe cei mai mulți, această colaborare la o revistă a lor i-a ambiționat spre mai bine; iar progresele au fost evidente. Scrisă aproape în întregime de ei (a fost condiția pusă de mine de la bun început, pentru a demara această activitate); eu le-am “pieptănat” articolele, dar, în linii mari, am încercat să păstrez spiritul lor de fond, fără să intervin în substanța lor ideatică. Realizarea primului număr a fost, după cum vă imaginați, cu mult mai anevoioasă; dar, de la al doilea număr, lucrurile se îndreptaseră înspre bine, în maniera lor de exprimare; și, în afară de această îmbunătățire calitativă, a sporit și numărul de studenți dornici să colaboreze.

Această relatare a faptelor, în care eu sunt observatorul din interior al procesului, poate părea lipsită de modestie; dar, la ședințele lunare de catedră cu colegii mei de acolo, care predau diferite alte “materii” ale limbii române: literatură română veche și modernă, dialectologie, sintaxă, morfologie, limba română contemporană, ședințe la care discutam, printre altele, și despre schimbările intervenite în procesul de învățare al studenților noștri, raportate la golurile de umplut și greutățile de surmontat, eram anunțată, ritmic, că au remarcat ei înșiși anumite progrese ale studenților la propriile lor seminarii. Dat fiind că există un total de 20 de studenți pe toți anii de studii, (sunt, deci, relativ puțini) e mai ușor să fie reținuți

individual în memoria dascălului care le poate observa cu mai multă ușurință evoluția, modul de învățare, dificultățile întâmpinate. La consfăturile noastre de lucru, discutam în egală măsură și posibilitățile de corectare pentru fiecare caz particular, adică pentru fiecare student. *Evaluarea sumativă* de la sfârșitul anului a arătat fără dubii o schimbare calitativă în rezultatele obținute la nivelul competențelor necesare cunoașterii limbii române.

O ultimă chestiune. *Obiectivul major* ar fi *răspândirea limbii și culturii române transfrontalier* și atragerea a cât mai mulți “ucenici” în cunoașterea tainelor ei, căci astăzi nu se poate nega că, pentru romaniști, cunoașterea românei reprezintă tocmai bucăți de puzzle lipsă care să dea un alt sens și o altă profunzime întregului, acestei familii a limbilor romanice. Acest lucru presupune, pentru un lector de română în străinătate, și alte activități, extradidactice, care să prezinte publicului amator aspecte culturale ale României de azi: turism, geografie, cinematografie, gastronomie, tradiții populare și, de ce nu?, puțină istorie, din care majoritatea străinilor nu cunosc decât legenda kitsch despre Țepeș și pe tiranul Ceaușescu. În această privință, trebuie să adaug că, în luna aprilie 2002, a avut loc la Leszno, un orașel din apropierea centrului universitar Poznań, o zi dedicată culturii române, pe care au pregătit-o cu aceeași uimitoare pasiune pentru România studenții mei polonezi. Ea a avut succes, căci am avut un public destul de numeros, care ne-a pus, la sfârșit, multe întrebări și a cerut mai multe detalii, în principal, despre cum se poate ajunge și călători în țara lui Decebal.